

Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van het hekken rond de Sint-Pieter- en Barbarakerk te Turnhout

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR, INBURGERING,
TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, 1, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010 en 19 november 2010;

Gelet op het ministerieel besluit houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument, stads- of dorpsgezicht te beschermen hekken met tussenliggende zone rond de Sint-Pieter en Barbarakerk te Turnhout van 3 mei 2005;

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door het agentschap Ruimte en Erfgoed, afdeling Antwerpen op 28 september 2010 zoals voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 2 december 2010;

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd

bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009 :

Wegens de historische, industrieel-archeologische en artistieke waarde;
- als monument:

De hekken rond de Sint-Pieter en Barbarakerk met inbegrip van de groene zone tussen de kerk en de hekken en de zich erin bevindende beelden, gelegen te Turnhout, Grote Markt;

bekend ten kadaster:

Turnhout, 4° afdeling, sectie Q, perceelnummer 245 M deel, 247D deel en zonder nummer.

Art.2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1° De *historische* waarde wordt als volgt omschreven:

De dekanale kerk van Sint-Pieter en Barbara is grotendeels het resultaat van 15de- en 18de- eeuwse bouwcampagnes en was zoals gebruikelijk omgeven door een kerkhof. Een duidelijke afbakening onder de vorm van een kerkhofmuur markeerde de grenzen van de kerkelijke immunititeit. Bij de heraanleg van de Grote Markt in de periode 1904-1909: de afbraak van de oude kerkhofmuur en de oprichting van de huidige afsluiting, werden de verwijzingen naar deze eeuwenoude instelling gerespecteerd.

De recente opgravingen legden funderingen van de oorspronkelijke kerkhofmuur bloot. De evolutie van het stedelijk weefsel binnen en buiten deze muur is duidelijk afleesbaar, de benutting van de "gewijde grond" duidelijk onderscheiden van de gronden daarbuiten. De vondsten die door het archeologisch onderzoek worden blootgelegd leveren het ontegensprekelijke bewijs dat een kerk met haar omringend kerkhof één onlosmakelijk verbonden historisch geheel vormt.

Het hekken rond de dekanale Sint-Pieter en Barbarakerk is meer dan alleen maar een afsluiting; het ontsluit de kerkelijke, civiele en juridische geschiedenis van Turnhout.

De *historische*, meer bepaald de *historisch-stedenbouwkundige* waarde wordt als volgt omschreven:

De huidige begrenzing, die niet helemaal dezelfde is als de 18de-eeuwse, is het gevolg van een weloverwogen stedenbouwkundig plan dat niet alleen de "gewijde gronden" op gepaste wijze van vandalisme wilde vrijwaren of een groene bufferzone aanbracht als overgang tussen de ingetogenheid van het religieus monument enerzijds, de drukte van de stad anderzijds. Ze omvatte ook de grillige contouren van de kerk in een consistent geheel dat door zijn vormgeving refereert aan de 18de- eeuwse Van Bauerscheitfase en in zijn detaillering een artistieke meerwaarde geeft aan zowel de kerk als het omringende plein.

De *historische*, meer bepaald de *architectuurhistorische* waarde wordt als volgt omschreven:

De vormgeving van het hekken rond de Sint-Pieter en Barbarakerk mag waarschijnlijk worden toegeschreven aan Jules Taeymans. De impact van de provinciale bouwmeesters in het stads- en dorpsbeeld kan zeker in de 19de en in het begin van de 20ste eeuw niet genoeg worden benadrukt. Zij leidden er de restauratiewerken aan talrijke historische monumenten, in Turnhout aan het kasteel en het begijnhof, ontwierpen er vrijwel alle nieuwe openbare gebouwen en waren meestal ook erg productief in de private sector. Kenmerkend voor de spiegelboogvormige curve die de omheining beschrijft is haar verwijzing naar de 18de- eeuwse vormtaal die in 1759 werd gehanteerd bij de realisatie van de zijingangen van de kerk. De detaillering van het ijzerwerk is typisch voor het eclecticisme.

2° De industrieel-archeologische waarde wordt als volgt omschreven:

In het derde kwart van de 19de eeuw ontpopte de metaalnijverheid in de provincie Antwerpen zich als een moderne sector met enkele spitsbedrijven, die snel een respectabele omvang bereikten. Het groeitempo lag nagenoeg dubbel zo hoog als dat van de hele Antwerpse industrie. Omstreeks de eeuwwisseling was de Antwerpse metaalsector uitgegroeid tot de meest dynamische en snelst uitbreidende nijverheidstak met in 1910 13% van de industriële tewerkstelling, waarvan 2279 werknemers in het arrondissement Turnhout (tegenover 11492 in Antwerpen en 4060 in Mechelen). De aanleg van het kanaal Dessel–Turnhout-Schoten en spoorlijnen via Herentals-Lier naar Antwerpen en vanuit Turnhout naar Tilburg, hebben er allicht het ontstaan en de ontwikkeling van de metaalverwerkende industrie – aanvoer van erts en steenkool enerzijds, afvoer van afgewerkte producten anderzijds – positief beïnvloed. Over de metaalverwerkende industrie in Turnhout zelf is in de literatuur echter weinig terug te vinden.

De voor bescherming voorgedragen hekken werden evenals deze rond de hoofdkerk van Arendonk vervaardigd in de werkhuizen van de ijzergieterij Janssens, waarvan tot op heden nog steeds een aantal gebouwen zijn bewaard (Druivenstraat nr. 33 en Korte Veldstraat nr. 14). De uitgestrektheid van de oude nijverheidsvestiging, de omvang en het voorkomen van de bewaarde bedrijfsgebouwen en niet in het minst de kwaliteit van het geleverde werk, laten vermoeden dat de voormalige ijzergieterij Janssens een belangrijke plaats innam in de metaalverwerkende nijverheid in Turnhout, wellicht ook in een ruimere omgeving. Het hekken rond de Sint-Pieter en Barbarakerk is een van de weinige tot nog toe gekende getuigen van deze gieterij.

3° De *Artistieke* waarde wordt als volgt omschreven:

De fijnzinnige vormgeving met boog- en cirkelvormen, krul- en bladmotieven, bloemen en speerpunten overstijgt de gebruikelijke hekwerkpatronen die zich doorgaans beperken tot een opeenvolging van puntige staven en een gering aantal siermotieven. Het kunstambacht van de ijzerverwerking werd hier op hoog niveau bedreven. De eclectisch uitgewerkte detaillering van het ijzerwerk vertoont verwijzingen naar traditionele elementen maar in de florale motieven is ook een lichte invloed van de art nouveau merkbaar.

Het tussen de kerk en de hekken geplaatste H. Hartbeeld door Th. Koob uit Antwerpen (1918) en het beeld van Onze-Lieve-Vrouw Middelaars door J. Jourdain uit Brussel (1926) zijn representatieve voorbeelden van religieuze beeldhouwkunst.

Art 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009 en 4 december 2009 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009 en 11 januari 2010).

Brussel,

06 APR. 2011

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS